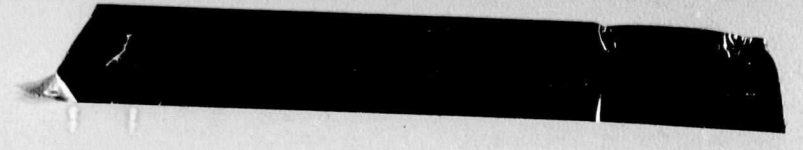
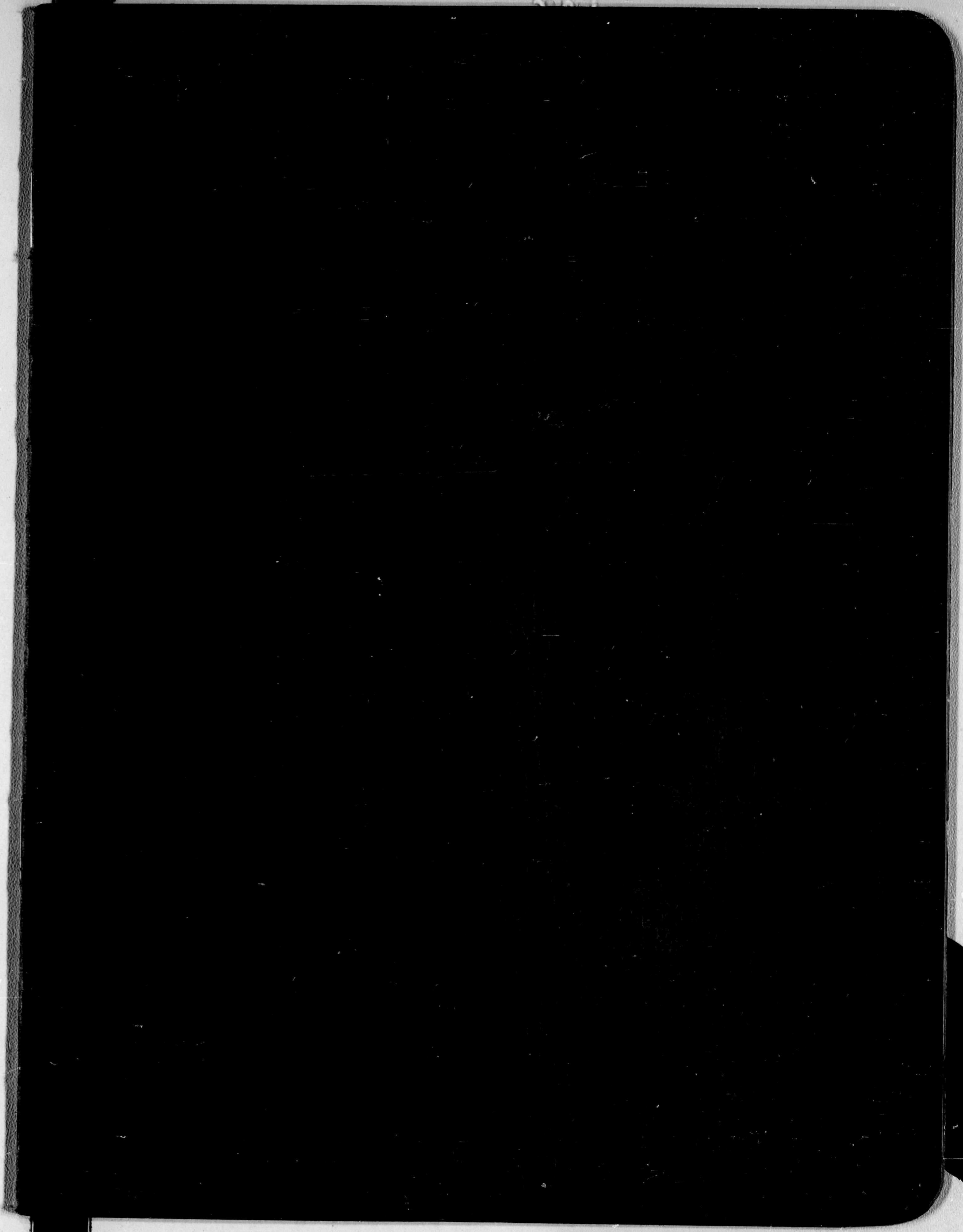
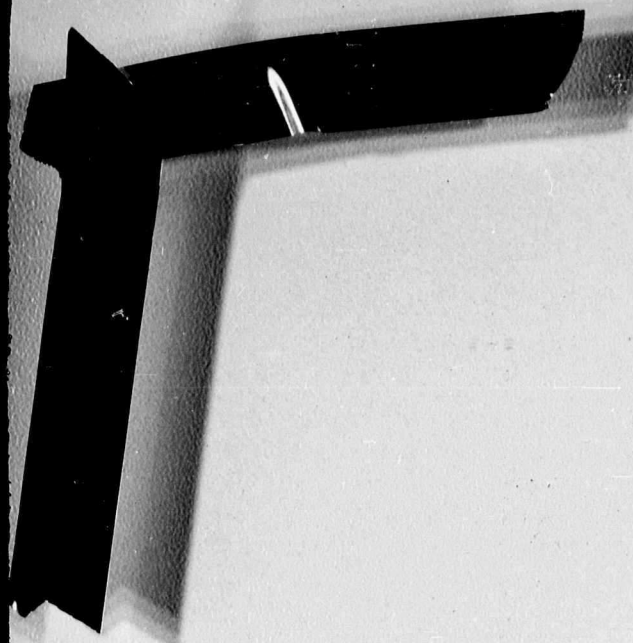
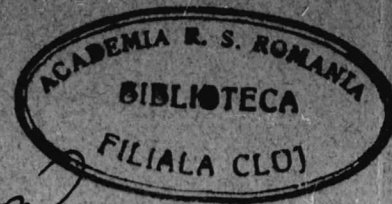

-16-

15. Ms.U. 2118/N: Gyulai Zoltán (XX. sz. e.: VIII. o.t.):
Magyar írásbeli dolgozatok

M. (Orai.)

A negyvenes évek irodalma.

Az irodalmi föllendülés, mely a huszas
években vette kezdetét, a negyvenes évek-
ben jutott teljes kifejlésre. A lírában
a klasszikus és romantikus irány veszen-
dősé meggyis kifejlődik a népkölté-
srettől ihletett műköltészet. A politikai
forrongás magával hozza az írtékero-
próra fejlődésit. Ekkor működik két
hatalmas regényírónk: Keményi Lőrinc, s
ekkor lép fel Jókai. Hírlapirodalomunk,
a szépirodalom és politika terén szintén
örvénit fejlődik ezen tíz év alatt?

Virágmarly meglepettette a költői
nyelvet, de az irányt, s meg meg magis
uralkodik. Petőfi, Arany és Tompa terem-
tették meg. Minden hármán a nép
születői, a természet nevelői, s a
költészetbe visznek be természetrajzot. Termé-
tiseregünk a nép kincsesháza felé fordul
és ~~szépirodalmi~~ gondolatokat, eszmé-

iket a néphölteset románcával vonják be.
Petöfi népdalaitban benne van a néphölte-
set minden gyöngy, minden baja, hibái
nélkül. Dalai természetesebbek mint a
Kortlen nyiló rózsabimbó, angyi üdőség, csatá-
róság van bennük. Herantörő, csinaltság
egyetem sem látjuk. Leírásai bann éretnék
a nap herét, halljuk a gulya holampját.
Harcias költésükben a hős lényelő haraso-
retete jut kifejezésre oly hűvel, oly annyira
a maga valójaiban, mint azt csak Petöfi
tudta kifejezni is senki más. A harasre-
tet nála nem képrelet, hanem valóban mely
égeti a kűblet. Satirija a ^{politikai} köslet ferde-
ségeit mutatja is a hisz gyarant.

Tompá nem isz heves. Érelmeim
lírányos melancholia vonul át. A nép
adományát itgyerje is mintegy meg-
nemertve tőz tánya az olvasó elé. A dal
műket nagy tökélyre emeli, a költői elbe-
rűsít. Tányaát főly máséklől veszi is
erékben kűböríteti vissza a nép gondolkorá-
sát.

Arany ebben az időben írja meg
Toldiját is erálta költészetünkben teljes

diadalra jut a népiesség. Arany is Petöfi
is Tompa líráikat alakítottak át e szerint.
Arany az epikáival írta be. A Toldi megal-
yosása egyedül értékesse benne ezt a kort.
A magyar nemese élet, a parasit gondolkorása,
józan ere is általában a tögyötheres magyar
típikus sajátosságainak kűssoesbása. Az
elverés alkotmány a politikai kűsdel-
mek kűmülatos satirija. Balladái pedig
mesteri kűsnek legremekesebb alkotásai.

Arany nemcsak a költészet ille-
kter virágzását, hanem regimirodat-
munk is ekkor jutott csaknem fejlődés
kűsantjára. Ekkor mely gondolatok
kűshalmorott regimieiben fontos tá-
sadalmi eszmék szolgálatába áll. A
nevelés, a jobbágyok felszabadítása, a
megyék centralisatioja elitta mind
a legingözsebb javítás tárgyai, a nagy
átalakulás eszmései, melyeket is isz mo-
don a har a társadalomba becsusz-
tatni. Műljenjáró elvejével megre-
mesíti a társadalom gondolkorá-
sát.

Később az emberi élet, jellemeit
tánya föl. Az életet tragikus ^{oldaláról} irány

Jogja fel is igy születnek meg romorai,
de tanulmányos regényei.

Legnagyobb aramban a fejlődés a
politikai irodalom terén, mert itt most
lesz uralkodóvá a magyar nyelv.

Széchényi Hotel, Világ és Stadiumja
mintegy orlopok, melyek meg mai
politikai irodalmunknak is alapját
alkotják. Wesselényi a ~~szem~~ nemzeti-
ségéről értekezik nem oly metró-
nyelven, mint Széchényi, de pontos es-
méket fejtget. Magyaroknál egy időben
jelenik meg Husuth Pesti Hirlap-
ja, mely lángvagyuztotta az országot.

Husuth nemcsak az étkes de a szörke
is szólott s ráltal érte el, hogy immep-
nek tartja a magyar a napot, melyen
kerébe vehette e lánggal írott lapot.

Primmüirodal munkának szintén
ekkor fejlődik ki egy új ága, a népsin-
mű. Lesz a csodálatos termékenységű
metró ~~de~~ a ningsadon is tüntetést
szert a magyar népnek. Nagy erde-
me van Pest elmagyarosításában.
[Mettán szövevről e szót igy születésüknél
szórnak.]

— legyes barogyalasa a kornak; Elagge kimerítő is. Foglal-
korik a nagyvenes ések orlopok irodalmi farfaiával:
Peköfi, Fraany, Tompa a méllötörasz, Cölov, Kémény ki-
váló megújítók, Wesselényi, Kossuth, Szechenyi
nagy politikai szeres farfaiak alakja elagge
van emlékező, ha a elagge az rövid keretel bekintjük.

Wesselényi a Szechenyi talán kisse
mésissen kerünelo ide a nagyvenes ések irodalmala. Itt
nem igy is foghatjuk fel: Szechenyi meg allott is mun-
kált, Wesselényi akkor kerünelo hatas. E szöve
helyes a metró gondolatok, melyek ide tartotta őket.

Stilusa fejlett, helyes irása
nem csikellik kifogás alá; elig elvétel után egy
egy tollhibát.

Bedafereny

Jeles - 1

rimel

Mennyiben szolgálják a gőz- és gőzgépek az emberiség érdekeit?
(Hári.)

Mielőtt a kérdés tulajdonképeni tárgyalásához fogoznánk, el kell dönteniünk, hogy mit az emberiség érdekei. Melyek azok az eszmék, gondolatok, eszmék, célok, törekvések, mit az emberiséget vezetnek és foglalkoztatják mai nap is és melyek illenek legjobban az emberhez, mint a föld szellem-urához.

A történelemből látjuk, hogy az emberiség nagy gondolkodói, tudósai foglaltak egy jobb, eszményi világot álmaoltak. Egy eszményi világot, hol az ember igazán élhet magasabb hivatásának, hol nem a születés, a múltó kínosok sokasága teszi az emberek között a különbséget, hanem a szellemi felsőbbiség. Egy jobb világ lebegett minden nagy elme előtt, hol nem az emberi bűnök: önzés, hiúság, hatalamvágy, haz-

úság uralkodik az emberek fölött, hanem az igazság, az értelem, a bölcsesség, mely természeténél fogva csak jót akarhat, csak jót tehet.

Egy másik nagy eszme volt, mely munkára, kutatásra serkenté a felvilágosodott szellemeket: lepillantani a természet műhelyébe, abba a csodás laboratóriumba, honnan ez a világ mindenség nagy és apró dolgai előkerülnek. Megismerni az erőt, mely mindereket létrehozta; megismerni a törvényeket, melyek szerint az egy dolgok hivatásukat végzik; megismerni az utolsó törvényt, mely az egész mindenséget kormányozza.

E két eszme: egy jobb világot teremteni; és megfejteni a lét titkait volt vereselve az emberiség életének, rugója minden nagy tettnek, célja minden erőfeszítésnek, infeláldozásnak. És ha a világ nem tökéletesedett meg rövid idő alatt, annak oka abban van, hogy a szép elvek gyakran esztelen emberek kezeibe

szébe kerültek, kik tökéletes világnak
neverték azt, ha őket rettegte a sokaság,
ha nekik hódolt egy néps, ha ahas övéiig,
húiságuk kielégítést talált. A legnagyobb
hajpedig az volt, hogy az ily rövidlátó
emberek körében hatalom is volt min-
dig, miáltal megmetélték, tönkre-
tettek századokat. Ezekkel ellentétben ke-
vesen voltak a felvilágosodott emberek, kik
látván hirdették az igazságot; szavaik nem
találtak meghallgatásra és az igazság
harcosai nem használnak kartácsot ere-
meik terjesztésére.

A jobb világ megteremtésére irá-
nyuló koros események ^{tevékenységük} teremtették meg
a hazát; a természet ^{tevékenységük} nem értése, de a
vagy titkainak magyarázására terem-
tették meg a vallást. Az első urak-
kodók, azaz fejedelmek háziak voltak,
kik visszaverték az ellenzóság táma-
slásokat és saját népeiket csakmá-
ra verették, csak később iktették bábo-
kat a trónra. [A kezdetleges népek
istenei mind természeti erők megsze-
melyentései voltak. Eráltak már nem

volt titok előttük a természetben; ha villám-
lött: Zeus haragzik; ha az setna püstölött:
Gephaistos dolgozik, stb. Természetesen ez a
magyarázat csak bizonyos ideig volt kiel-
egítő és így folytonosan új meg új ma-
gyarázatot elmélkedtek mindaddig, míg
a mai korrelfogható ^{indomolások} igazságokhoz jutottak.
Az államalkotás terén is hasonló
fejlődés észlelhető a rabszolgák és kegyetlen
tyrannusoktól a szabadság, egyenlőség, test-
vérség eszméinek kimondásáig. Kezdet-
ben csak egy őr volt, aki parancsolt egész
népének korlátlan hatalommal. Aztán mind-
többen és többen élveztek jogokat, míg vég-
re minden ember ^{emberi} külömbiség nélkül
részesült az ^{emberi} jogokban.

E két eszme foglalkoztatta az em-
beriséget eszméleti tudásának első pillá-
natától kezdve mai napig; és soha
sem volt nagyobb a vagy a törekvésük felé,
mint ma. Az egész emberiséget eszméletre
hozni, vérszitem a kultúra áldásában,
Kiemelni az állati sorból — képezik célját
a humanus egyesíteteknek, philozófiai mun-
káknak és a szellemi munkások őrési
sokaságának. A tudományok dolgoztatásában
állannak a tudós társaságok, melyeknek
ma stáma nagyobb, mint valaha és
működésük ennek arányában meghalad-
ja elődeiket.

Mindenek után kimondhatjuk, hogy az emberiség idekelt a két elvben foglalkozhatók (örök): minél jobban felszabadítani az embert a természet zsarnoksága alól, az életet ontástudatossá tenni; és megnyitni számára a természet könyvét, hogy abból mindenki olvasson tudjon.

Utat pedig, ami tulajdonképpen tárgyunkat illeti, csupán az a Pérdés, hogy a gőz- és gőzgépek mennyiben állanak ezen eszméknek szolgálatában.

Nem kell egyetlen tenniünk, mint összehasonlítani a modern európai életet a mai fél vad népek életével. Még az afrikai népek ~~is~~ az ausztráliai benoxulók tisztán állati életet él, gondolata csak a vegetatív életre vonatkozó körben mozog, a modern ember annyira el van távolítva az állati élettől, hogy állati tulajdonságait vonakodik elismerni. Gondolata sokkal magasabb régiókban mozog, sem hogy testét tekinteni az emberek. Látta nem a hatalmas izmok alkotják az igazi embert, nem a jóllakás és aratóin, a hosszú alvás a boldogság netovábbja, hanem sokmenny a nemes élet, gondolkodás ~~termék~~ szellem és munkás élet.

Mily iriasi kiülmény a két felfogás között! Mily tette a kiülményet, hisz pár erredével exelott meg mi is barlangokban laktunk? Minden bosszúsabb fejtores nélkül kimondhatjuk, hogy a technika alkotásai. Az emelőrid, az elöt kerék, a csiga, a csolnak stb. műveltségünk talpkövei. Csakopai pedig ma a gőz- és gőzgépek, valamint a villam. A villam is gőz aróban meg erutoin van hivatra előbbre vinni a fejlődést, a gőz alkotása tisztán látható. A ma műveltségének megalkotása a jöb-ben rejlik.

A gőzgép feltalálása óta lefolgt 40 év alatt rohamosabban haladt az emberiség, mint aréltt egy erredé alatt. A gőzgépek felszabadítják az embert a terhes mechanikus munka végén alól, csupán a szellemi veretes munkáját hagyván körébe. Néhány ember munkáját elvégzi pár száz loerjú gép, is a gépek szüroeges energia forrast a természet ingyen szolgáltatja. A gyártmányokat nagy tömegben állítják

elő, miáltal minden ember jó és al-
kalmosan használtató postaközvetít.
A nagy kereslet miatt a gyári munk-
háziak jó fizetést élvezhetnek s nem
kénytelenek dohos odúkban, a betegsé-
gek viráinak közepében lakni. Az
ipari cikkek szösszegeknél Yagva ^{nagyban}
általános jólétet, mert egyes ember is jó
eszközök, ruháthoz stb. jut.

Élmordiják az

Orvosi a görögök hasma és fontossá-
ga a kinyomtatásnál, mert itt issem-
csak elvigi vixten a tetses munkákhoz
az ember helyett, hanem lehetővé tesszik
a föld befejeinek teljes kiaknázását.
Minderekről meggyőződhetünk az ipari
statiótikákból, ahol a haladás szaralékk-
ban fel van tüntetve.

Talan semmiten sem látható a
haladás anyyira, mint a közlekedés-
ben. Tulton első hajóját a Rajnán
összetörték, az első vasut London és
nagy ellenére talált a nemesség
közéről is ki tudni mai nap
bármelyiket is nélkülözni? Mibe
került egy utazás Kolozsvárról Budára

postre 60-70 ével elért, minden más
közlekedés közlekedtek. Több pénzbe és
erőre több járadalomba és alkalmat
languba került, mint ma, s mégis
6-8 napra alatt jutott csak az ember
céljához. Hat mi volt akkor, minden
meg póta sem lehetett? Elképzelhe-
tellen állapot. Donator, görhajo' huján
megfulladhatott saját szivában egy
óraig, mert terméseit nem tudta
intézkésíteni. Ha termékeinket szét-
hordják a világba és elötnik is mit-
va áll a föld minden termő helyén.

Ha egy okori tyrannus meglátná a mai
hajókat, meg az is meglepné afféle,
hogy hány rabizolgarak kell az elpusz-
tulniak: a mai ember elöti aronban
egyet termésvetés, hogy a földben felhal-
mozott erőket igánkba hajtsuk! Ez
nem embertelenség, hanem életrend-
lenség egy Watt Ganes, Fulton, Stephenson
és meg számosak genialitásának ered-
ménye. ~~Iderről~~

Iderről fel emlekeretünkben
az afrikai rabizolga kereskedést,

az amerikai ültetvényesek Kincsvágyát,
mely emberre is táplálkává is hasonlít-
suk ehhez a mai földművelést. A
gép pontos és megfelelő munkát vé-
gez, kielégíti a Kincsvágyat és a
Kincseplet nem tapad annyi szűreser
ember vére, jaja és sebe.

Fiási minderekből ^(anyagi) ~~al~~ ^{szere-}
ség, de hányzor nagyobb a szellemi haszon,
mely az emberek érintkezéséből és a szelle-
mi termékek nagy tömegben való ter-
jesztéséből ered. Ma senki elől nincs
elárva a tudomány útja, a szellemi
termékek elverete; csaknem ingen
lehet napra a tudományt, csak akad-
rat és kelkesedés kell legyen az emberben.
Ma egy felvilágosodott szellem nincs
arra várható, hogy tehetségei ered-
mény nélkül vessenek el, mert a lapok
széthordják mindenfelé és mint egy
fának magvai, megtermékenyítenek
egész országokat. Ezt nyerte a nagyfő-
rsőség szellemi tekintetben.

Es most még hátra van, hogy
pár szót szóljunk a tudomány hasznáról is,

melyet nyest a gépek által. Legfontosabb
azon eszközök tökéletes és nagy száma-
ban való elkészítése, melyek a tuda-
omány foglalkozó biográfáiban használtak.

A Galilei korában a csillagászat nem-
csak használja a távcsövet, hanem maga
is készíti. Ez pedig egy tudósra irias
idővesztés. Néha egy életbe került egy-egy
műszer elkészítése, míg ma iskoláink
is el vannak látva a legkülönfélébb
~~műszerekkel~~ kísérleti eszközökkel. Még
amellett, hogy a tudomány gyermek-
korában a kísérleti és megfigyelő esz-
közök ritkák voltak, pontoságuk
és megbízhatóságuk is messze mö-
götte maradt a mai eszközöknek.

A körlekedés tökéletessége előmozdítja
azt, hogy a föld bármely pontján te-
hetnek a tudósok megfigyeléseket,
mialatt nem hisz mértékben mozdít-
tatik elő szintén a tudományos élet.

Minderekből körülbelül vilá-
gosan látszik a gőz- és gőzgépek hasz-
na. Előmozdítják az általános jólé-
tet. Mindjártan felszabadítják az

embereket az erőfeszítő munka alól,
szűryan a kellerni veretést & hagy-
ják ~~tes~~ az emberek körében. Az
ember életmet, ruházata, könnyebben
szerez meg és jobbat nyert mégis, mintha
saját kezével készítené. Végül pedig
az ember igazi ura a föld-
nek, mert a szar és vissek háta, ve-
lamint bezejük felkutatható. A
közlekedés könnyű és olcsó volta
az emberek gyakori érintkezését morderít-
ja elő, miáltal a testvériség eseménye fej-
lődik a társadalamban.

A tudományok fejlődése mellett
úintén mint nevelő állanak a gépek,
melyek eszközöket nyújtanak a haladás-
ra.

Minderekből láthatjuk, hogy a
mai világ megalkotásában, mely a
fontosabb fejtegetett célokat jobban meg-
közelíti, mint bármely előbbi, a
nagyobb szerepe van a gépeknek, mint
bármely más technikai alkotásnak. A
továbbfejlesztés szerepe a villam mellett a
gőzgépek, labor a gépek ritkászökölésére
mai nap még gondolni sem lehet.

Legy, meg de nem csodálom tőled
1/2

Erk?

Farrás. A technica vir-
mányad.
Pallas lexikon.

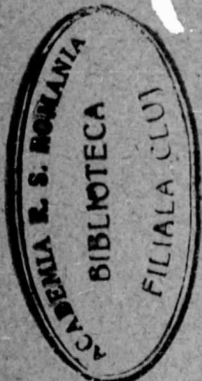
embereket az erőfeszítő munka alól,
szűryan a kellenni vezetést & hagy-
ják ~~tesz~~ az emberek kezében. Az
ember életét, ruházatát, könnyebben
szerez meg és jobbat nyert megis, mintha
saját kezével készítené. Végül pedig
az ember igazi ura általa a föld-
nek, mert a szar és viszek hata, vo-
laminat bezejük felkutatható. A
közlekedés könnyű és olcsó volta
az emberek gyakori érintkezését mozdít-
ja elő, miáltal a testvériség eseménye fej-
lődik a társadalamban.

A tudományok fejlődése mellett
szintén mint nevelő állanak a gépek,
melyek eszközöket nyújtanak a haladás-
ra.

Mindenekből láthatjuk, hogy a
mai világ megalkotásában, mely a
fontosabb fejtegetett célokat jobban meg-
közelíti, mint bármely előbbi kor,
nagyobb szerepe van a gépeknek, mint
bármely más technikai alkotásnak. A
továbbfejlesztés szerepe a villam mellett a
gőzgépeké, habár a gőzgépek ritkább kölesire
mai nap még gondolni sem lehet.

Lege, rip, de nem credulosa telet.

1/2

Forrás: A technica vir-
mánya.

Pallas lexikon.

ACADEMIA R.S.R.
FILIALA CLUJ-NAPOCA
BIBLIOTECA
Nr. M. 2118 / N. 1931

FINIS